

Süleyman Sûdî Bey (Acarbay)(1866-1928)

Süleyman Sûdî Bey, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Tutak Kazası'nın eski ağnam memuru ve Bayezid'li Kapılar Kethüdasızade Abdülkadir Efendi'nin oğlu olarak 1866 yılında Erzurum eyaletine bağlı Bayezid Kasabası'nda dünyaya gelmiştir. Ailesi Haz. Halid sülalesine mensuptur. Eğitim hayatına Bayezid Rüştîyesi'nde başlamış ancak bu eğitim kurumundan mezun olmadan ayrılmıştır. Süleyman Sûdî Bey, Türkçe yazıp-okuyabilen bir düzeydedir ve Ermenice, Farsça ve Kürtçe gibi dilleri de bilme yetisine sahiptir. Meslek hayatına 23 Ocak 1880 tarihinde Bayezid Sancağı Bidayet Mahkemesi'nde başlamış ve 29 Aralık 1883 tarihinde, Karakilise Kazası Bidayet Mahkemesi'ne atanmıştır. 19 Ağustos 1887 tarihinde Tutak Bidayet Mahkemesi'nde birinci kâtiplik görevine yükselmiştir. Daha sonra 21 Ocak 1893 tarihinde Eleşkirt Kazası Bidayet Mahkemesi'nde birinci kâtiplik görevine atanmıştır. Bunun yanı sıra, 31 Aralık 1898 tarihinde Eleşkirt Rüştîye Mektebi'nde "*Hüsn-i Hat Muallimliği*" görevini de yerine getirmiştir. Ancak 13 Mart 1901 tarihinde görevi kötüye kullanma iddiaları nedeniyle hakkında soruşturma başlatılmış ve görevden alınmıştır. Yapılan inceleme neticesinde 29 Temmuz 1902 tarihinde görevine geri dönmüştür. 18 Mart 1904'te Tutak Kazası Bidayet Mahkemesi'nde birinci kâtiplik görevine yeniden atanmıştır. Ancak mali işlerde yapılan usulsüzlük iddiaları nedeniyle tekrar soruşturma geçirmiş ve 19 Kasım 1904'te yeniden uzaklaştırılmıştır. Yapılan soruşturma sonucunda suçsuz olduğu ortaya çıkmış ve görevine geri dönmüştür.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yapılan seçimlerde, Bayezid/Erzurum Vilayeti içinde seçimlere katılım sağlamıştır. Süleyman Sûdî Bey, İttihat ve Terakki listesinden Bayezid Mebusu olarak seçilmiş ve 18 Mart 1909 tarihinde Meclis-i Mebusana katılmıştır. Ancak zamanla ortaya çıkan fikir ayrılıkları onu diğer bazı mebuslarla birlikte İttihat ve Terakki Cemiyetinden uzaklaşmaya ve ayrı bir siyasi oluşum olan Ahali Fırkası'nı kurmaya yönlendirmiştir. Ahali Fırkası İstanbul merkezli olarak 21 Şubat 1910 tarihinde kurulmuştur. Bu fırkanın yöneticileri arasında, Bayezid Mebusu olan Süleyman Sûdî Bey de bulunmaktadır. Ahali Fırkası'nın kuruluşu, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden ayrılan Gümölcine, Karesi, Trablusgarp, Bayezid, Burdur ve Erzurum mebusları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu mebuslar İttihat ve Terakki'nin politikalarına karşı çıkarak, daha farklı bir siyasi platform oluşturma ihtiyacı hissetmişlerdir. Ahali Fırkası'nın kuruluşu Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi manzarasında çeşitliliği artırmış ve dönemin siyasi dinamiklerini etkilemiştir. Süleyman Sûdî Bey'in 7 Mart 1910 tarihinde Yeni Gazete'de yayımlanan "*Fırkalar Dolayısıyla*" başlıklı yazısı, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden ayrılanlar hakkındaki eleştirilere cevap niteliğindedir. Bu yazıda Süleyman Sûdî Bey ve diğer ayrılanlar cemiyetin aldığı bazı kararların kendi siyasi görüş ve yaklaşımlarına uymadığını belirtmişlerdir. Yazıda yeni bir parti oluşumuna gitme kararının arkasındaki temel nedenler açıklanmış ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne yönelik eleştiriler dile getirilmiştir. Süleyman Sûdî Bey ve diğer ayrılanlar, bu yeni oluşumun, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi sahnesinde daha çeşitli ve kapsayıcı bir yapı oluşturmayı hedeflediğini vurgulamışlardır. Ayrıca, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin politikalarının eleştirilmesiyle birlikte, yeni oluşumun misyonu ve amaçlarına dair de açıklamalarda bulunulmuştur.

Süleyman Sûdî Bey, 1912 yılında yapılan seçimlerde ikinci kez Bayezid Mebusu olarak Meclis-i Mebusan'a seçilmiştir. İkinci Meşrutiyet döneminde Meclis'e katıldığı 25 Mayıs 1912 tarihinden itibaren Süleyman Sûdî Bey, Meclis'in yasama faaliyetlerinde çalışmalar yapmıştır. Ancak, bu dönemde görev yapan Meclis-i Mebusan, 18 Nisan 1912 ile 5 Ağustos

1912 tarihleri arasında geçici bir süre için hizmet vermiş ve ardından feshedilmiştir. Formun ÜstüFormun AltıSüleyman Sûdî Bey 1914 yılında yapılan Meclis-i Mebusan seçimlerinde de aday olmuşsa da seçilememiştir. Sonraki süreçte Süleyman Sûdî Bey, Mondros Mütarekesi'nin ardından başlayan Millî Mücadele hareketine katılarak Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesine katılmıştır. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) Bayezid Mebusu olarak seçilmiş ve 15 Mayıs 1920'de Meclis'e katılmıştır. Meclis'in çeşitli komisyonlarında görev almış özellikle Dâhiliye (İçişleri) ve Dilekçe Encümenleri ile Memurin Muhakemâtı Tetkik Kurulu'nda görev almıştır. Ayrıca işgal altındaki bölgelerden gelen göçmenlerin durumuyla ilgili komisyonlarda da çalışmıştır. TBMM'de dört soru önergesi ve üç kanun teklifi sunmuş, ayrıca on iki kez konuşma yapmıştır. Özellikle, Bayezid'in müstakil liva (bağımsız sancak) olarak idaresi için 1920 yılında verdiği kanun teklifinin TBMM tarafından kabul edilmesi ve yasalaşması, Süleyman Sûdî Bey'in meclis çalışmalarındaki etkinliğini gösteren önemli bir örnektir. 1923 yılında yapılan II. TBMM seçimlerinde de Bayezid Mebusu olarak yeniden seçilen Süleyman Sûdî Bey, bu dönemde de Meclis'teki faaliyetlerine devam etmiş ve önemli katkılar sunmuştur. Üç önerge ve bir kanun teklifi veren Süleyman Sûdî Bey ayrıca dokuz defa Meclis'te konuşma yaparak Bayezid ve çevresinin sesi olmuştur.

Süleyman Sûdî Bey evli olup 3 çocuk babasıdır. 7 Ocak 1928'te Bayezid vilayetinde vefat etmiştir. TBMM'de 5269 sayılı kanun ile "Sivas Kongresince Seçilen Temsil Heyeti Üyeleriyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birinci Döneminde Bulunan Üyelere Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun" ile 15 Aralık 1948 tarihinde ayrıca kanununun 4. Maddesinde gidilen değişiklik ile 24 Temmuz 1951 tarihli 5814 sayılı kanun ile Süleyman Sûdî Bey'in eşi Lütfiye Acarbay'a aylık 175 lira bağlanmıştır.

Harun AYDIN

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BOA. DH. ŞFR. D: 422, G: 55, V: 1-3

BOA. DH. SAİDd. Kutu: 174, G:281-282.

BCA.30.18.1.1.1.9.12.

Gazeteler

Resmi Gazete, 20 Aralık 1948.

Resmi Gazete, 24 Temmuz 1951.

Resmi Gazete, 1 Mart 1968.

Süleyman Sûdî, "Fırkalar Dolayısıyla", **Yeni Gazete**, S. 549, 7 Mart 1910, s. 2.

Telif ve Tetkik Eserler

DAYI, Esin, "Geçmişten Günümüze Doğu Bayezit Bölgesinde Siyasi Gelişmeler", **Güneşin Doğduğu Yer Doğubayazıt Sempozyumu Bildirileri, İstanbul 2004**, s.135- 144.

https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2_istatistik.tutanak_hazirla?v_meclis=&v_donem=&v_yasama_yili=&v_cilt

=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=S%DCLEYMAN%20SUD%DD%20BEY%20(S%DCLEYMAN%20SUD%DD%20ACARBAY)&v_sb=BAYAZIT%20(A%D0RI)&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih= Eriřim Tarihi: 01 Mayıs 2024.

KÖSEDAĞ, Erkan, **Ağrı'nın Yüzü**, Okurkitaplığı, İstanbul, 2022.

MERCAN, M. Salih, "Meşrutiyetten Cumhuriyet'e Ağrı Milletvekilleri", **I Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul 2007**, s. 415-420.

ORTAK, Şaban, "Kişisel Mektuplarının Açılması Meselesiyle Meclis-i Mebusan Gündemine Gelen Bayezid Mebusu Süleyman Sûdî (Acarbay) Bey'in Siyasi Faaliyetleri", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.22, S. TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı, 2020, s.60. 44-68.

TOKMAK, Fehminaz, "20. Yüzyılın Başlarında Eleşkirt Kazası'nda Modern Eğitim ve eğitim Kurumları: Eleşkirt Rüştüye Mektebi", *Geçmişten Günümüze Eleşkirt*, Ed: Faruk Kaya, Yakup Karataş, Palet Yayınları, Konya, 2021.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, C 1: İkinci Meşrutiyet Dönemi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 25'nci yıl Dönümü Anış, 23 Nisan 1945, Ankara.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/suleyman-sudi-bey-acarbay1866-1928/?pdf=7364> adresinden erişilmiştir